

Поступна Олена Вікторівна, канд. наук з держ. упр., доцент, докторант
Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії
державного управління при Президентові України, м. Харків, Україна
Степанко Олексій Вікторович, канд. наук з держ. упр.
Національний університет цивільного захисту України, м. Харків, Україна

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА КЕРІВНИХ КАДРІВ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

У 2014 р. Українська держава стала на шлях реформ, пов'язаних з усіма сферами життєдіяльності суспільства. Однією з пріоритетних реформ є реформа освіти, спрямованої на системну трансформацію сектору з метою забезпечення високої її якості. Серед основних напрямів реформування освітньої сфери – надання університетам академічної, організаційної та фінансової автономії; створення обласних рад стейкхолдерів задля визначення стратегії розвитку професійної освіти регіону; розмежування функцій контролю якості та забезпечення освіти в системі управління загальною середньою освітою та ін. [7]. Крім того, успішне реформування освітньої системи передбачає: створення структур, відповідальних за стратегічне прогнозування освітньо-кваліфікаційних потреб ринку праці як на національному, так і на регіональних рівнях; розширення аналізу потреб у кваліфікаціях на національному рівні до аналізу затребуваних кваліфікацій на регіональному й місцевому рівнях й навіть на рівні підприємств; інтенсифікацію розвитку системи освіти протягом життя, що потребує вирішення комплексу завдань за такими напрямками: управлінсько-організаційне забезпечення, матеріально-технічне і фінансове забезпечення; кадрове забезпечення потреб дистанційної освіти; методичне забезпечення з урахуванням специфіки дистанційного навчання; просування дистанційної освіти на освітньому ринку і ринку праці [1, с. 357].

25 лютого 2016 р. у Комунікативному центрі Кабінету Міністрів України відбулась експертна дискусія, предметом якої стала Дорожня карта освітньої реформи, що розроблена Стратегічною дорадчою групою при Міністерстві освіти і науки України. Серед питань, що обговорювались із представниками громадськості, які були залучені до дискусії, – порядок обрання керівників закладів освіти, фінансування закладів професійно-технічної освіти, створення опорних шкіл, створення гуртожитків для профільних шкіл, нормативне врегулювання по підручниках, демонополізація післядипломної педагогічної освіти, питання сертифікації педагогів, необхідність започаткування електронної системи звітності і електронного документообігу в освітній сфері тощо [2].

Все вище зазначене свідчить про те, що перед сучасними працівниками освітньої сфери постають нові соціальні замовлення, що визначаються реаліями сьогодення. Успіх проведення реформи освіти залежить як від поєднання зусиль держави з інститутами демократичного суспільства у вирішенні напрямів реформи, так і від професійності управлінців в освітній сфері, які безпосередньо будуть реалізовувати цю реформу.

Слід зазначити, що Харківська область посідає четверте місце в Україні за чисельністю населення після Донецької, Дніпропетровської областей та м. Києва. Станом на 1 січня 2016 р. у ній нараховується 2718,6 тис. осіб [8]. Область входить до десятки найбільш студентських центрів Європи та є одним з лідерів освітнього ринку України [8, с. 133]. Освітня та професійна підготовка кваліфікованих кадрів для національного та регіонального ринку праці, що виступає фундаментом людського розвитку та прогресу держави і суспільства, а також гарантом індивідуального

розвитку людини, забезпечується в Харківській області розгалуженою мережею навчальних закладів, що налічує 707 дошкільних, 818 загальноосвітніх, 101 позашкільних (37 дитячо-юнацьких спортивних шкіл, 5 станцій юних техніків, 4 станції юних натуралістів, 4 центри туризму та краєзнавства, 43 центри, будинки дитячої та юнацької творчості тощо), 54 професійно-технічних, 68 вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ), із них – 32 заклади – I-II рівнів акредитації (далі – р. а.) та 36 – III-IV р. а. [4]. Науковий потенціал Харківщини представлений майже 200 науковими установами. Втім, не дивлячись на диференціацію видів і форм надання освітніх послуг, в області існує низка проблем в розвитку освітньої інфраструктури: напрями та якість підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах не відповідають вимогам сучасного виробництва та сфери послуг, перспективам соціально-економічного розвитку регіону, що зумовлює необхідність модернізації матеріально-технічної бази навчальних закладів освіти, впровадження державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних професій, формування у молоді позитивного ставлення до обраної робітничої професії; залишається неефективною система працевлаштування випускників ВНЗ та їх професійного супроводження; недостатньо уваги приділяється популяризації наукової проблематики серед молоді, стимулюванню бажання й готовності молоді брати участь у наукових дослідженнях; на низькому рівні відбувається співпраця навчальних закладів і наукових установ [3, с. 7]. Крім того, в м. Харкові, де зосереджені практично всі ВНЗ, відсутні комплексні рішення організації їх території; стан житлово-комунального фонду не є задовільним; організація побуту, дозвілля, умови для наукової творчості не відповідають мінімальним світовим стандартам.

Вирішити вище визначені загальнонаціональні та регіональні проблеми, а також успішно провести реформи в освітній сфері можуть підготовлені висококваліфіковані фахівці-управлінці, спроможні розробляти, аналізувати й впроваджувати освітню політику, розроблену та запропоновану українському суспільству державою. Для цього в Україні створено систему підготовки керівних кадрів для управління освітою. Зауважимо, що підходи до організації професійної підготовки керівних кадрів в освітній сфері в Україні вивчали такі вітчизняні науковці, як Г. Єльнікова, С. Калашнікова, М. Лещенко, В. Лунячек, Н. Сас, А. Светлорусова та ін.

Звернемося до історії створення української системи професійної підготовки керівних кадрів в освіті. Провідне місце у професійній підготовці фахівців для освітньої сфери в Україні традиційно займають педагогічні навчальні заклади. В 90-х рр. XX ст. педагогічна освіта пережила реорганізацію: педагогічні училища перетворилися на педагогічні коледжі, педагогічні інститути – на педагогічні університети, інститути підвищення кваліфікації – на інститути післядипломної освіти. Основними тенденціями цього періоду можна визначити введення ступеневої педагогічної освіти, стандартизацію кваліфікацій і дипломів, модернізацію педагогічної освіти в контексті вимог Болонського процесу.

Починаючи з 1990 р. у педагогічній науці розпочався пошук оптимальної національної моделі підготовки керівних кадрів в освітній сфері. Спочатку фахівців готували зі спеціальністю «Організатор освіти» (з 1990 р.), потім – «Менеджмент освіти» (з 1999 р.), «Менеджмент організацій (освіти)» (з 2000 р.). У 2005 р. до Переліку напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у ВНЗ за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями, в розділі «Специфічні категорії» було введено спеціальність «управління навчальними закладами» освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» – 8.000009 [5]. У м. Харкові провідну роль у педагогічній освіті відіграє Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди (ХНПУ), що здійснює, поміж іншим, підготовку керівників навчальних

закладів.

У 1997 р. в Україні було запроваджено наукову галузь «Державне управління» як цілісну наукову дисципліну. Інституалізація наукової галузі була розпочата на базі Національної академії державного управління при Президентові України (далі – НАДУ) та набула свого поширення в інших ВНЗ і наукових установах. З 1999 р. у структурі НАДУ розпочала свою діяльність кафедра управління освітою, що здійснює професійну підготовку керівних кадрів управління та державного управління у сфері освіти спочатку за спеціальністю «Управління освітою», а з 2008 р. в рамках програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» запроваджено нову спеціальність 8.15010005 «Державне управління у сфері освіти» [6]. Кафедра готує фахівців з освітньої політики держави для органів влади, державних установ і організацій, а також керівників навчальних закладів різних форм власності. В структурному підрозділі НАДУ функціонує Харківський регіональний інститут (далі – ХарРІ НАДУ), у якому з 2005 р. у навчальні магістерські програми з галузі науки «Державне управління» введено спеціалізацію «Управління освітою». Не дивлячись на особливості підготовки, магістри отримують дипломи з державного управління, в яких, на жаль, не конкретизовано специфіку опанування ними знань.

Отже, в Харківській області керівників навчальних закладів готують у двох із 36 ВНЗ III-IV р.а. (ХНПУ, ХарРІ НАДУ), а підготовка керівних кадрів для управління освітою здійснюється лише в ХарРІ НАДУ.

Підсумовуючи можна стверджувати, що в Україні модель професійної підготовки керівних кадрів в освітній сфері тільки формується та сьогодні ще не є ефективною, а мережа ВНЗ, що готують таких фахівців є не розгалуженою. До того ж потребує суттєвих змін зміст навчальних програм у цій сфері, в якому потрібно враховувати регіональний компонент.

Список використаних джерел

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». – К. : НІСД, 2015. – 684 с.
2. Дорожня карта освітніх реформ повинна стати суспільним договором між владою та громадянським суспільством [Електронний ресурс] : Національна Рада Реформ. – Режим доступу : <http://reforms.in.ua/ua/news/dorozhnya-karta-osvitnih-reform-povynna-staty-suspilnym-dogovorom-mizh-vladoyu-ta>.
3. Обласна програма розвитку освіти «Новий освітній простір Харківщини» на 2014 – 2018 роки» [Електронний ресурс] : рішення Харківської обласної ради від 19 грудня 2013 р. № 885-VI (XXVII сесія VI скликання). – Режим доступу : <http://dniokh.gov.ua/?p=3145>.
4. Освіта [Електронний ресурс] : статистична інформація Головного управління статистики у Харківській області. – Режим доступу : <http://kh.ukrstat.gov.ua/index.php/osvita-stat>.
5. Про затвердження змін до Переліку напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями [Електронний ресурс] : наказ Міністерства освіти і науки України від 16 червня 2005 р. № 363. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0816-05>.
6. Про кафедру управління освітою [Електронний ресурс] : офіційний сайт Національної академії державного управління при Президентові України. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/education/>.
7. Реформа освіти [Електронний ресурс] : Національна Рада Реформ. – Режим доступу : <http://reforms.in.ua/ua/reforms/reforma-osvity#overview>.
8. Стратегія розвитку Харківської області на період до 2020 року. – Х., 2015. – С. 41 – 46; 134 – 136; 148 – 153.
9. Чисельність населення (за оцінкою) на 1 січня 2016 року та середня чисельність у 2015 році [Електронний ресурс] : статистична інформація Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.